

HUKUK DEVLETİNİN YARGI VE YASAMA BOYUTU

Güven DİNÇER

Anayasa Mahkemesi Emekli Başkan Vekili

Oturum Başkanı (Dr. Kemal EROL, Rekabet Kurumu 2. Başkanı) - Bugünkü konuğumuz, Anayasa Mahkemesi Onursal Başkan Vekilimiz Sayın Güven Dinçer, 1934 yılında Ankara'nın Haymana İlçesinde doğan Sayın Güven Dinçer, ilk ve ortaokulu, liseyi Ankara'da okuduktan sonra 1957 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuş, görev hayatına 1960 yılında Danıştay'da başlamıştır. Muhteşem bir kariyer, Tetkik Hakimliği Danıştay Savcılığı görevlerinden sonra 1979'da Danıştay Üyeliğine seçilmiş. Daha sonra; Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeliği, Uyuşmazlık Mahkemesi üyeliği, Danıştay Genel Sekreterliği görevlerinden sonra en yüce makam olan Anayasa Mahkemesi üyeliği ve başkan vekilliğine kadar yükselmiş, değerli hizmetlerde bulunmuşlardır.

Ben emekliliği vesilesiyle kendisine esenlikler, sağlıklar diliyor ve bugün sunacağı konuşmayı yapmak için kendilerini kürsüye davet ediyorum. Buyurun Sayın Dinçer.

Güven DİNÇER - Rekabet Kurulunun sayın mensupları, sayın konuklar; hepinizi saygıyla selamlarım. Böylesine genç bir ortamda bana konuşma şansını tanıdıkları içinde Rekabet Kurumu yöneticilerine teşekkür ederim.

Burada konunun takdiminde yapılan duyurudaki sınırlamaya pek uymayacağım; size birtakım aykırı görüşler getireceğim. Buna ben alışkıyım, uzun yıllar Danıştay'da Danıştay Başkanının nutuklarını hazırlamakla görevli olan komisyona bende Kanun Sözcüleri Temsilcisi olarak girerdim. Bir gün oradan çıkarıldım. Çünkü başkanın düşüncelerine ters düşünceler ileri sürdüm, baktım ki bir daha o toplantılara çağırılmadım. Resmî konum olmadığı için burada öyle bir korkum yok böyle bir cezalandırmaya muhatap olmayacağım, daha rahatım.

Güven DİNÇER - Sayın Başkanımız, anayasayı çok eleştiriyordu, bende dedim ki; “Sayın Başkanım, Anayasayı değiştirmek için sizin ne silahınız var, ne oyunuz var arkanızda, siz bir kamu görevlisisiniz, benden farkınız yok, çok aşırı eleştiriyorsunuz. Bu kadar eleştirmek için arkada ya silahınız olacak, yahut büyük bir oyun gücünüz olacak” dedim. Ben hâlâ haklı çıktığımı düşünüyorum.

Şimdi, Türkiye’de son yıllarda yapılmak istenen hukukî altyapının, hukukî yapının değiştirilmesi konusundaki siyasal ve yapısal meseleleri biraz önünüze sermek istiyorum. Tabii bunlar benim gözlemlerime, yorumlarıma ve vardığım sonuçlara dayanıyor. Sizler bunlara katılıp, katılmamakta doğal olarak serbestsiniz.

Son yıllarda ülkemizde bakın neler konuşuluyor, en çok; demokratikleşme, (ben bunu sevmiyorum ama, daha demokratik bir düzen kurabilme diyelim), insan hakları, hukuk devleti, Avrupa Birliği, küreselleşme, özelleştirme. Bunlar değişik ölçekte ve boyutlarda dünyanın her yerinde konuşuluyor ve tartışılıyor. Yani, Güney Amerika’da da bu konuşuluyor, Çin’de de bu konuşuluyor. Bu konular birbirlerinden bağımsız değiller, çoğu zaman yan yana ve içiçe ve Türkiye’ye has konularda değiller.

Ben Anayasa Mahkemesinde görevliyken, geçen yıllarda Çin Hükümetinin davetlisi olarak 15 gün kadar Çin’de kaldım. Biz oradayken meşhur “Tienenman Olayları” sebebiyle Amerika, Çin üzerinde insan hakları nedeniyle bazı baskılar kurmak istedi –ticarî baskılar- Çin buna şiddetle karşı koydu ve orada meşhur “Halkın Günlüğü” Gazetesi var. Orada gazeteler 10’ar milyonluk baskılar yapıyorlar , orada Halkın Günlüğünün İngilizce nüshasında gördük. Diyordu ki; “Amerika, Asya’ya saygı duymalı.” Çin Hükümetinin tepkisi bu kadar sadediydi, zaten onların öğretilerinde Konfüçyus’un öğretisi hakim, yalnız topluma değil, devletin idare kurallarına da, felsefi düşünce ve deyimler karışmış vaziyette.

Demek istediğim, kendi yolunu çizmiş Çin bile bu konularla karşı karşıya. Amerika’nın müeyyidesine muhatap olabiliyor, ancak tabii Çin üzerine bu baskılar uygulanamadı. Çin’den aldığı büyük mal karşılığı, ithalat karşılığı, Amerikanın da Çin’e büyük ihracatı var, tabii dokunma şansını kendisinde göremedi. Çin, kendi yolunda devam ediyor ve onların tabiriyle “insan hakları batıya ait bir kültürel sorundur, bizim kültürümüze göre bu bizim için sorun mevcut değildir” diyorlar.

Bu konular dediğim gibi dış dünya ile iç içe konulardır, yani işin siyasî ve düşünce boyutları olan konulardır. Her neyse insanımız bu konularla bugün birlikte yaşıyor. İnsanımız bunlar hakkında kesin tavırlar koyabilmek düşüncesini geliştirmek durumunda. Özellikle Türkiye'yi yönetme durumunda olan aydın kadroların. Bu konuları yakından izlemesi ve bilmesi gerekiyor.

Bu konularla ilgili kararları sağlıklı bir biçimde tartışmak, bilmek ve çözmek bizim görevimiz. Tabii bu konularla ilgili olarak çözümleri getirirken, önerirken toplumsal yapımızı da bilerek bu işe gireceğiz. Yanlış gözlem, yorum ve hayallere dayanan beklentiler ve çözümler ileride bizlere ve çocuklarımıza büyük faturalar getirebilir.

Bu arada izin verirseniz yapısal değişim bakımından Rusya ile Çin arasında bir ufak karşılaştırma yapmak isterim. 1989 yılında da bir özel geziyle de onbeş gün için Moskova Leningrad'a ve Batum'a gittik. Eskiden gençliğimde bu dünyayı, dış dünyayı bilmezken, herhangi bir dış ülkede beş on gün kalan bir gazetecinin uzun tefrikalar yazabildiğine şaşardım. Ama, insan dikkatli bir gözlemlerle çok şeyi görebiliyor, beş-on günlük bir gezide dahi bu mümkün. O zaman Gorbaçov'un zamanı, Rusya ani bir dağılma durumunda, hatta paralize olmuş. Şimdi, Rusya'nın ondan sonra yaşadığı macerayı hepimiz biliyoruz, dünyanın en büyük güçlerinden biri olan Rusya daha sonra çok büyük sıkıntılara düştü. Burada bir toplantıda tanıştığımız ve Anayasa Mahkemesine birkaç defa gelmiş olan yaşlı bir Rus diplomatı, uzun yıllar Türkiye'de görev yapmış bir diplomat (onlar masa usulü çalıştıkları için gidiyor tekrar geliyor, nefis Türkçe bilen bir zat.) Bana şunu söyledi, dedi ki: "Sizi bizi Avrupa Birliğine falan almazlar, boşa konuşmayalım. Biz Asyalıyız, sizde Asyalısınız, biz birbirimizden anlarız. Biz İstiklal Harbinde size yardım ettik, sizde bize bugünlerde yardım ediyorsunuz. Verdiğiniz kredi ne biliyor musunuz? Bir milyar dolar " dedi. Türkiye'nin Rusya'ya açtığı kredi bu ama Amerika Birleşik Devletleri 100 milyon dolarlık bir kredi için o kadar ağır şartlar ileri sürmüş ki, kullanamamışlar.

Şimdi, tekrar esas konuya dönmek isterim; Çin ve Rusya arasındaki mukayeseye, Rusya bir yabancı modele heyecanla kapılarak kendi gücünü çok kaybetti. Tabii sovyet imparatorluğunun dağılması belki mukadderdi, ama eski ekonomik yapıdan büyük hayallerle Batı düzenine geçmek istediği için üretim büyük çapta düştü, o dereceki verem gibi sosyal hastalıklarda bile büyük çapta artış oldu. Çinlilerle yapacağız, ama olayı zaman içine yayarak yapacağız dediler ve bu yüzden Çin'deki düzende bir bozulma olmadı ve Çin kendi çizdiği hedef ne ise o yolda yürüyor -Geleceği bilemem- fazlada konuşmaya gücüm yok; yalnız o aradaki 15 günlük gezide şaşırtıcı bir büyüklük ve intizam gördük, yeni ilkokullar

gördük. Bize gösterilmiyordu, biz giderken durduk bahçesine girip çocukları seyrettik, hocaları ve bütün öğrenciler çok iyi giyinmişler; kırmızı yanaklı çocuklardı hepsi, hepsi sağlıklıydı, okullar tertemizdi, eğitim müesseselerinin hepsi tertemizdi ve üstün ve düzenli bir görünüş içindeydi. Yani bunlar tabii bizim için yapılmış şeyler değildi, oradaki normal yaşamdı. Bizim gezdiğimiz üç büyük şehirdeki herhangi bir müesseseydi.

Şimdi her ülkede değişim, kendi ülke şartlarına göre ve ülkenin imkânlarına göre ve zaman içinde yayılarak yapılmak zorunda, birdenbire hiçbir şey yapamazsınız. Konumuz bir anlamda hukukî değişim olduğuna göre, hukuk kuralları ve sistemi nasıl oluşur? Hukuk ile siyasi yapı ve sosyal yapı arasındaki ilişki nedir? Genelde fakülte sıralarından kalan bilgimiz bile bunları bize hemen kısaca hatırlatabilecek düzeydedir.

Bir toplumun düşüncelerindeki değişiklik eninde sonunda hukukî yapıya yansır ve orada şekillenir. Hukuk, sosyal gelişmenin kurallarla ifadesidir. Sosyolojik anlamda hukuk genelde bir üst yapı kurumudur. Ancak, hukukun çoğu zaman ihmal edilen bir başka yönü daha vardır; hukuk aynı zamanda sosyal ve siyasal yapının yeni bir yöne çevrilmesi için etkin bir enstrümandır. Yeni bir toplumsal yapı ve siyasal yapı hukuk kuralları olarak yaptırımları ile birlikte yukarıdan sunulabilir. Toplumsal ve siyasal yapı, yeni yasalarla değiştirilir ve yeniden kurulabilir.

1922 yılında Kurtuluş'tan sonra, ülkemizde Kurtuluşu gerçekleştiren kahramanlar, o kadro, hızlı bir şekilde sivil kadroya dönüşerek radikal bir çağdaşlaşma modelini hukuk eliyle Türkiye'de uygulamışlardır. Arkaik toplumsal yapının bütün kurumları tasfiye edilmiş; toplumun çehresi, düşüncesi, kılık, kıyafeti, biçimi, alfabesi değişmiştir. Tabii bunun arkasından toplumdaki siyasal düşünce de büyük çapta değiştirilmiş, ümmet fikrinden millet fikrine geçilmiş ve millî iradeye dayanan bir rejim çıkmıştır.

İşte burada hukuk, toplumsal değişimin ifadesi değil, toplumsal değişimin motorudur. Hukuk burada altyapıyı değiştirmiştir. Cumhuriyet işte bu modelin ürünüdür. Bana göre bu model yerinde tercihin sonucudur ve fevkalâde başarılı olmuştur.

Geçen yıllarda, Anadolu Medeniyetleri müzesinin seri konferanslarında Ankara'daki kültürel değişimin evreleri hakkında bir konuşma yapmışım; o sebepten araştırdığım birçok kaynaklarda tabii bunun bir model olarak bilinçli bir şekilde benimsendiğini gördüm. Yani Cumhuriyetin kurucuları bunları

tesadüflerle yapmamışlar, bir şeyler yapıp da bugünkü şekil meydana çıkmamıştır, son derece bilinçli yapmışlardır. 1921 yılında Sakarya Savaşı devam ederken Ankarada bir müze kurulması kararlaştırılmıştır. Haymana'ya giden gören varsa, kaplıcanın karşısında Çaldağ vardır böyle Hörgüçlüdağ, oradan ta ileride, 20 kilometre ileride bir Mangal dağı kadar, o cephe üzerinde büyük savaşlar olmuştur. Bunu niye söylüyorum? Ankara'da Anadolu Medeniyetleri Müzesinin kurulması için, (İsmi o zaman öyle değil), bir müze kurulması için 1921'de bir kararname çıkıyor Hükümet buraya üç-beş tane kadro tahsis ediyor. Yani, Türkiye'nin içinde bulunduğu şartları düşünün, müzeyi kuran iradeyi düşünün. 1924'de İzmir'de Öğretmen Okulunda Atatürk'ün yaptığı konuşma var. Müzik konusundaki Türkiye'nin geleceğiyle ilgili düşünceler ortaya atılıyor ve Ankara'da 1924'de "Musiki Muallim Mektebi" kuruluyor ilk defa. Arkadan 1925'de Hukuk Fakültesi, 1935'lere doğru Dil Tarih Fakültesi kuruluyor; üçü Ankara'da çok önemli eser. Ama ne yazık ki, Cumhuriyetin 75'inci yılında bizim ölü toprağa serpilmiş, benim fakültemde dahil, bu üç fakültede hiçbir kutlama programı gerçekleştirilmemiştir. Bunların üçü Atatürk'ün eliyle kurulmuş, büyük ümitlerle kurulmuş fakültelerdi, hiçbir şey demiyorum. Ama, bu unutkanlığı tabii insan bir türlü içine sindiremiyor, yediremiyor kendine. Cumhuriyetin kurduğu model tesadüfü model değil, her şeyi adım adım gerçekleştirmiş. SBF'nin İstanbuldan Ankara'ya gelişini hatırlayalım. Atatürk'ün, "Türkiye'ye yönetici yetiştiren Siyasal Bilgiler Fakültesi İstanbul'da olamaz" diyor, "alın Ankara'ya" diyor.

Kısacası Atatürk ve arkadaşları İstanbul'un muhitini, İstanbul'un sosyal atmosferini Türkiye'nin yönetimini teslim alacak gençlere uygun görmüyor. Ankara'da her şey bilinçli olarak yapılıyor, özellikle eğitim ve kültür alanında.

İşte Cumhuriyet bu modelin ürünüdür. Bana görede, mütevazı düşünceme göre çok büyük bir başarı kazanmıştır.

Türkiye'de büyük değişimle birlikte, Türkiye kendi ayakları üzerinde durabilen, kendi yöntemleriyle, kendi belirlediği amaca yönelen bir ülke olabilmıştır.

Şimdi; küreselleşme, insan hakları, hukuk devleti, Avrupa Birliği, özelleştirme gibi yeni kavram ve kurumlarla, yeni bir üst yapı modeliyle Türkiye'ye yeni bir biçim verilmek isteniyor. Yeni model, bağımsızlık konusunda ulusal alanın daraltılması, ulus devlet ve ulusal ekonomi düşüncesinin terk edilmesi yolunda birtakım fedakârlıklar öneriyor bize; yeni model Türkiye olarak

kendi geleceğimizi belirleme, kendi yolumuzu çizme hakkımızı da geniş ölçüde kısıtlıyor.

İlginçtir, bu değişiklikler ve öneriler Türk halkından gelmiyor, ona bu konularda hiçbir şekilde bilgi verilmiyor. 1964 yılında genç bir Danıştay meslek mensubu olarak, bizim Danıştay Kanununun, 1961 Anayasasından sonra çıkan 521 sayılı kanunu takiple meclise gitmiştim. Bir gün dediler ki, bugün Avrupa Birliğine girmeye ilgili meclis müzakeresi var, onun için sizin tasarı görüşülmeyecek. Bizde bunları yeni duyuyoruz. Merakla dinleyiciler locasından takip ettik. Akşama kadar görüşüldü ve Türkiye buna girmeye karar verdi, çok ilginç bana göre; oturuluyor, mecliste tatlı tatlı görüşüyorlar ve karar veriyorlar. Bundan evvel Türkiye’de bunlarla ilgili geniş çapta yayın yok, Türk halkına bilgi verme yok, bilgilendirme yok, bunlara karşı fikirler falan katıyen söz konusu değil. Tüm bunları, dinlediğim görüşmeleri, hatırladığım zaman hayret ediyorum.

Şimdi bütün bunlar seçim meydanlarında söylenmiyor, partilerin programlarında söylenmiyor, T.B.M.M. müzakerelerinde hiç tartışılmıyor. Hele hele verilen ödünlere hiç haberimiz yok, kime ne ödün veriliyor bilmiyoruz, bu ilişkiler sebebiyle.

Her gün bu ilişkilerin, Avrupa Birliği ilişkileri, demokratikleşme, insan hakları ve hukuk devleti konusunda Avrupadan bize gelenler, konuklar birtakım öğütler veriyorlar. Sanki bizim ülkemiz Afrika’da bir ülkeymiş gibi, eksikliklerimizi dünyanın hiçbir yerinde olmayan eksikliklermiş gibi bize gösterip, öğütler veriyorlar.

Anayasa mahkemesini yabancı konuklar ve heyetler ziyaret eder. Ara ara, Anayasa Mahkemesi Başkanı olmadığı zaman, Anayasa Mahkemesi Başkanlığına vekalet ederdim. Dışişleri Bakanlığı bize haber verir, “falan falan gelecek kabul edin” veyahut dışarıdan politikacılar, bakanlar gelir, Anayasa Mahkemesini görmek istiyoruz, derler onlar gelir.

Bir defasında bir derneğin temsilcisi gelmiş, Dışişleri Bakanlığına gitmiş, “Anayasa Mahkemesi’yle görüşeceğim” demiş. Ben dedim ki, “bu adam kim oluyor, niye bunu bize gönderiyorsunuz, Anayasa Mahkemesi üyesi varsa onu gönderin. Bunu da Türkiye’de bir derneğe gönderin, bir daha da bize göndermeyin” dedim.

Şimdi, Türkiye’nin her tarafını müfettişler aldı biliyorsunuz. Dışarıdan sürekli insanlar geliyor, Türkiye’ye nasihat ediyorlar ve eskiden Ankara’ya gelirdilerdi, şimdi Diyarbakır’ı mesken tuttular bunlar. Amerikan Sefareti, paralel

bir sefaretî orada açmaya kalktı, insan tabii bunlardan fevkalâde rahatsız oluyor. Türkiye içten ve dıştan yeni bir siyasî ve hukukî modele üst yapı yöntemleriyle götürülmek isteniyor.

1922'den sonrada Türkiye üst yapı modeliyle bir yerlere götürüldü, ama bağımsızlık için götürüldü. Daha onurlu bir yaşam için ve çağdaş dünyaya uymak için götürüldü ve bu hareket yani Türk Devrimi uzun vadede tarih önünde imtihanını verdi ve doğruluğunu da ispat etti dışarıdan yapılan telkinler ve aba altında sopa göstermeler niçin yapılıyor ?

Bunları tabii ileride bir noktada toplayacağım, belki alakasız görebilirsiniz, ama Türkiye'nin siyasî, sosyal ve jeopolitik altyapısını bilmeden bu konularda büyük kararlar verilemeyeceği düşüncesindeyim; Türkiye'nin dünyadaki yeri, Türkiye üzerindeki baskılar, Türkiye'nin iç durumu ve Türkiye'de toplumumuzu yöneten büyük güçlerin durumu hakkında şurada bir değerlendirme yapmak istiyorum.

Bunların tek tek hepsini sizler çok ala biliyorsunuz, hatta bir bölümünüz benden de iyi biliyorsunuz; ama bizler bunların toplu olarak değerlendirmesinin yapılması ihtiyacındayız.

Türkiye, önce kültürel yönden ikiyüz yıldır Batı'ya dönük bir ülke; çağdaşlaşmayı ideal edinmiş bir ülke. Hepimizde bu şartlarda birbirini takip eden kuşaklar şeklinde, gelişmeyi, çağdaşlaşmayı bir toplumsal ideal olarak benimsemiş bir Türkiye'nin insanlarıyız. Yetişmemiz hep bu çerçeve içinde oldu ve bu yolda oldu.

Batıda herhangi bir müzeyi gezdiğiniz zaman, orada bütün rehberlerin konuşmalarına bir kulak verdiğiniz zaman hemen söylenen şudur: "Buradaki sanat eserlerinin hepsi Grek-Hıristiyan kültürünü yansıtan eserlerdir." Gerçekten de baktığımız zaman, ya bir eski Yunan efsanesini yahut Hıristiyanlık hikayeleriyle dolu bir düşüncenin ürünlerini görürsünüz, heykel olarak, resim olarak.

Bizde müzeyi gezdiğimiz zaman, üçlü bir yapı görürüz; bir tarafta Türk, bir tarafta İslam, bir tarafta Batı anlayışı içinde sanat eserleri görürüz yahut onun yöntemiyle yapılmış eserleri görürüz. Siyasî anlamını bir yana bırakalım, "İslam" ve "doğu-batı" kültür anlamında Türkiye'de bir gerçektir.

Batı, bizim bu ikiyüz yıl süren çağdaşlaşma idealimize rağmen, Batı bizleri kendi kültür dünyasında görmüyor. Ayrıca, gizli bir nefretin düşüncelerini her zaman orada görebiliyoruz, karşılaşabiliyoruz. Ben, İtalya’da birçok defalar bulunma şansım oldu, orada gezdiğim her yerin broşüründeki, her zaman deniz kıyısındaki bir mağaradan bahsediliyor; Türk korsanları geldiğinde halk buraya sığınmırdı, diyor. Bir tanesine de gittik kayıkla, işte mağara, biraz büyükçe bir kaya kovuğu ama oraya hemen bir hikaye uydurmuşlar

Bilmiyorum, dış basını takip eden dostlarımız var mı burada? Basın Yayın Genel Müdürlüğü’nün dış basınla ilgili nefis bir bülteni vardır. Türkiye ile ilgili bütün (internete geçen yazılar dahil olmak üzere), sözlü ve yazılı basındaki Türkiye ile ilgili önemli haber ve yorumların hepsi burada tercüme edilerek sizlere sunulur. Bunu bir süre takip ettiğiniz zaman Türkiye ile ilgili dış dünyanın düşüncelerini aracısız olarak görebilirsiniz; çünkü bizim basınımız bunları vermiyor. Bizim basınımız bir alem basın tabii, görevini yapmıyor, bizi haber konusunda devamlı dünyadan uzak tutuyor.

Ayrıca, Türkiye tasfiye edilmiş bir imparatorluğun arkasında bıraktığı tarih yükünü taşıyor, bütün imparatorluklar insanlara acı çektirerek dağılmıştır, her yerde bu böyledir. Kim çekildiyse, Hindistan’dan İngilizler çekilirken, Afrika’dan Fransızlar çekilirken öyledir. Bizim Osmanlı İmparatorluğunda, imparatorluğun eşit tebası olarak muamele görmelerine rağmen, çeşitli olaylar sebebiyle hırpalananlar yahut da öyle olduğunu zannedenler guruplar ve uluslar var. Kendi günahlarını unutan bu gruplar sürekli bir biçimde tarihin yükünü bizim Cumhuriyetimizin temiz omuzlarına yüklemek istiyorlar. Dünkü bültende yahut birkaç gün evvelki bültende gördüm. Tabii bu kervanın yükü her gün artıyor; Türkiye’de değil de, Lübnan’daki Süryani Kadim Kilisesi cemaatının, diyelim patriği olan kimse ve Osmanlı İmparatorluğunun kendilerine uyguladığı(!) yaptığı soykırımdan bahsediyor neyse insafli diyor ki; “Soykırımın, bugünkü Türkiye Cumhuriyetiyle ilgisi yoktur” diyor. Ama, Osmanlı İmparatorluğu hakkında son derece ağır hükümlere varıyor, acaba diyorum bu bir üvertür mü, acaba bunun arkasından ne gelecek? Çünkü Avrupa’da, Türkiye aleyhine açılan davalar çeşitli olayları yan yana getirdiğimiz zaman gelecekle ilgili karamsar düşüncelere varıyoruz.

Tabii, Türkiye’nin kültürel coğrafyası yanında jeopolitik durumunun ülkemize yüklediği olumlu imkanlar var. Ülkemiz Ortadoğu, Kafkaslar, dünyanın yakın geleceğinde petrolün, enerjinin kaynağı; üç kıtanın bulunduğu kilit yerde, kilidin anahtarı da Türkiye’de. Hatta bahsediyorlar, diyorlar ki; “Amerikanın, Türkiye ile işbirliği olmadan Ortadoğu da kara harekatı yapma şansı yoktur.”

Tabii bu bir şans Türkiye için, aynı zamanda bir şanssızlıktır. Portekiz'in yeri ne kadar güzel bir yer değil mi, öyle bir yerde olanlar bana göre daha mutlu olabilirler. Ama Türkiye'deki bu şans ve şanssızlık kullanana bağlıdır, Türkiye'nin gücüne bağlıdır. Ama, bu durumu da kimsenin değiştirmeye gücü yok, hiçbirimiz bu coğrafi durumumuz ve değiştiremeyiz ve bu konumun getirdiği gerçekleri her zaman bilme durumundayız.

Şimdi bizim Dışişleri Bakanımız sürekli Atina'ya gidiyor, oranın Dışişleri Bakanıyla öpüşüyor falan. Ben yazın sekiz gün kadar İstanköy ve Rodos'ta kaldım, Rodos'ta bütün cami minareleri şerefenin altından tıraşlanmış, Rodos'ta bütün Türk eserleri yok edilmiş. Oradaki Türk cemaati temsil eden mahalli müftüye baskı yapılarak Türk vakıfların mülkiyetinde olan pek çok yapı, Yunan Ortodoks Kilisesine bağışlatılmış. Senelerdir belgeleriyle belli, oradaki Türk Kütüphanesinin adı "İslam kitaplığı" falan şekline getirilmiş. Orada Süleymaniye Camii var, oradaki en büyük ve en güzel camii, çarşının ortasında tepede güzel bir yerde, arkasında Askerî Rüştüye Okulu var. Bunların hepsi talan edilmiş, caminin minaresi yıktırılmış yeniden yapacağız diye; caminin etrafını kazmışlar, birde güzel bir Avrupa Birliği armasıyla tabela asmışlar diyorlar ki, "Avrupa Kültür mirasından tamir görecektir." Birçok yerlerini yıkmışlar tamir edeceğiz diye, ortada yarı metruk ve insan eliyle tahrip edilmiş bir yapı kalmış ve bu yeni olay.

Şimdi bizimkiler orada gidiyorlar, geliyorlar, öpüşüyorlar, "aman ne kadar fevkalâde" falan. Ama, buradaki milliyetçi, dine düşkün vatandaşlarımız nerede, bunlardan hiç mi rahatsız olan yok?

Hatta o derece ki, bizim turist gazetecilerden biri gitmiş meyhaneleri gezmiş, çok beğenmiş, Rodos'taki camiyi de gezmiş, "ne güzel Avrupa Konseyi camiyi de tamir ettiriyor" diyor. Ne yapacaksınız?

Bir dostum söyledi, geçen Atina'ya gitti, çok yüksek bir görevde ismini veremiyorum. O diplomat arkadaşlarını ziyaret etmiş, demişler ki "Karadeniz'den 300 Türk çocuğuna Rum hükümeti, Yunan hükümeti burs vermiş." Bu muhabbetin nedenini düşünebiliyor musunuz? Taze bir olay bu, şimdi tabii Ermeni olayı bitti, Kürt olayı bir yere getirildi, yeni yeni kaynaklara ihtiyaç var, şimdi Karadeniz'e el attılar. Türkiye'de Gürcüce dergi çıkıyor, ne ihtiyaçtır bilemiyorum, ama bizim bildiğimiz Gürcüler; bizim bildiğimiz değil, Stalin'in yazdıkları. Stalin'in "Millî Mesele" diye bir kitabı var, Milliyetler Komiseri olduğu zaman yazmış ve bir rapor bu, Merkez Komitesine verilmiş bir rapor. Orada diyor ki Stalin, çok enteresan okumanızı öneririm, diyor ki; "Acara

bölgesindeki gürcüler Türk kültür çevresindedirler, onlar Türkleşmiştir, onlar Müslüman'dır, Türkçe konuşurlar ” diyor.

Şimdi, Stalin'in böyle bir düşünceyle yaklaştığı Türkiye'deki etnik köken olarak Gürcü olan kardeşimiz, yurttaşımız her kimlerse şimdi Türkiye'de bunlara yeni bir koltuk verilerek, yeni bir yapı kazandırılmak isteniyor. Bunu kendisini toplumcu veya ikinci cumhuriyetçi olduğunu söyleyen gazeteler devamlı destekliyorlar.

Şimdi, Türkiye tabii sorunlu komşularla yaşıyor. Bu Aziz Nesin'in tabiriyle “it kağının gölgesinde yürümüş kağın gölgesini kendi gölgesi zannedermiş”. Bizim civarımızdakiler, bazen Rusya'ya, bazen Anglosaksonlara, bazen Avrupa'ya dayanarak kendilerini kağın zannederler, devamlı bizi rahatsız ederler.

Dünyanın büyük bir baskı uygulaması var Türkiye üzerinde, bunlar değişen şekilde fakat tükenmeyen bir çizgi üzerinde devam ediyor. Şimdi, 1950'lerde, 1960'larda, yani bizim öğrencilik yıllarımızda; lise, fakülte, gençlik yıllarımızda 1960-1970'de “Ermeni Olayı” diye bir şey konuşulmazdı. Ama ne zaman Türkiye'de koalisyonlar dönemi başladı, zayıf idareler, kararsız, karar alamayan hükümetler dönemi başladı, vurgun başladı, ekonomik zayıflık başladı; Arkasından Kıbrıs olayları başlatıldı. Kıbrısta Türkiye güç kullandı. Ermeni olayları ve cinayetleri gündeme geldi.

Şimdi şu sıralarda İsviçre'de bir dava yürüyor, orada bir Türk vatandaşı; “Ermeni katliamı filan yok” demiş. “Olan bir şeye nasıl hayır dersin” diye, onun hakkında dava açıldı.

Avrupa Mahkemesi Kıbrıs'taki Rum malları hakkında bir karar verdi. Kıbrısta Baf tarafı Türklerle doluydu biliyorsunuz Kıbrıs ikiye bölünmeden evvel, oradaki Türk vakıflarının hepsi Rumların elinde kaldı, hiç onlardan bahseden yok. Girne'deki bir Rum'un malıyla ilgili bir dava yürüyor. Tabii bunların hepsi, bugün Amerikan Temsilciler Meclisinde olan gibi, orada bu iş bitsin; sonra bütün dünyanın parlamentolarından teker teker benzer tasarılar geçecek. Aynı şekilde bu davalarda her yerde açılacak.

Kürt sorunu, biliyorsunuz ta eski bir sorun bu; bizim öğrencilik yıllarımızda da hep duyarız Leningrad'da, Paris'te Kürdiyat Enstitüleri kurulmuş falan. Ama, kültürel bir altyapı oluşturamadı bunlar, olmayan bir şeyi, sözde bir kültürü, yerleşik kültürü onlara mal edip bir kültür oluşturmak falan olacak şey

değil, bunu yapamadılar. Yapamadılar ne oldu? Ondan sonra silahlı eylemi kurdular, taşeronlara, Arap ülkelerinin ve İran'ın katkılarıyla ve büyük mesafeler kazandılar. Şimdi Apo'nun vaktiyle söylediklerini Türkiye'de siyasî liderler ve partiler söylüyorlar; oralara giden, Doğuya giden, Parlamento Heyetleri, raporlarda söylüyorlar. Siyasî çözüm deniyor, ama ne olduğunu bilmiyoruz tabii. Batıda da böyle deniliyor, bizde de böyle deniyor, kültürel özerklik deniyor, bilemiyoruz nedir. Boyutları ve temelleri nedir?

Şimdi Türkiye ile ilgili önemli bir sorunda su sorunudur; yani Türkiye üzerindeki baskıların kaynaklarından biri su sorununda Atatürk Barajı yapılırken bize kredi vermedi bunlar, vermediler çünkü; belirli kaynaklar oraların suyunun Türkiye tarafından kontrolünü istemiyorlar.

Aynı şekilde bunlar bizim öğrencilik yıllarımızda... Mısır Asuman Barajını yaparken aynı sorunlarla karşı karşıya kaldı. Bir gezi sebebiyle Asuman Barajına gittik; Asuman Barajı bizim Atatürk Barajının tuttuğu su olarak üç katı büyüklüğünde ve muazzam bir baraj gövdesi var. Otobüsle çıktık o gövdeye, gövdenin üzerinde lotus biçiminde bir anıt var, mısırın bir çiçeği, böyle on katlı bir apartman büyüklüğünde çıkıyor ve göğe yükseliyor. Ta yukarıda da sanayileşmeyi temsil eden bir çark var -dişli var- altta da Nasır ile Koşigin'in resimleri var; pardon Nasır'inkini Enver Sedat kazıtmışta kendininkini koydurmuş.

Mısırlılar Rusya'dan kredi alarak barajı yaptılar. Batının eski bir yöntemi bu, şimdi Ilıksu Barajı hakkında aynı ölçüler, bizim için kullanılarak kredi kısıtlama yolu ile barajın yapımı engellenmek isteniyor. İngiltere İsviçre'ye baraj türübünleri konusunda baskı yapıyor. Bir yerde ümitlerini açıklıyor: "Herhalde İsviçre Türkiye'ye kredi vermeyecektir" diyor. Ortadoğu'da, biliyorsunuz Irak hadiselerinde İngiltere yeniden ortaya çıktı, eskiden akıl hocasıydı şimdi klasik sömürgecilik görevini yeniden üstlendi. Özal'ın yamukluklarından biri, bana göre en büyüğü su konusunda, saniyede 500 metreküp su ile ilgili olarak tek taraflı bir açıklamayla; sanki onlara bizim görevimiz, onların hakkıymış gibi bir su tahsisi yaptı. Şimdi kuraklık nedeniyle su yok. Soruyorlar Güneyden, "Niye suyumuz gelmiyor 500 metreküp" diye. Şimdi buna birde Zeugma'yla kültürel meseleler ve kültürel kıyım hikayeleri eklendi.

Ekonomik baskılar hakkında hiçbirşey söylemeyeceğim, siz bunun alasını biliyorsunuz.

Kıbrıs konusunda Türkiye'yi büyük baskılarla Kıbrıs'taki birleşmeye zorlamak istiyorlar. Hâlbuki Batıya bakıyoruz, Çekoslovakya'nın, ikiye ayrılmasında, Yugoslavya olayında ve Sovyetlerin dağılma olayında Batılılar yakın zamanda ne rol oynadılar, birbiriyle hiç ilgisi olmayan iki küçük toplumu birbiriyle kaynaştırmak için ne savaşlar veriliyor, tabii bunların hiçbirisi bizim için inandırıcı değil.

İnsan hakları hukuk devleti ve demokratikleşme konusu altında Türkiye'ye çok büyük baskılar yapılıyor. Bu baskılar açık olarak konuşmamız lâzımdır. Bunlar basit insan hakları uygulamaları değil; hukuk devleti, hukukî yöntemlerin modernleştirilerek mahkemelerde ve devlet katında halkın daha az ızdırap görmesi sorunu değil. Bunlarla ilgili değil, Cumhuriyetin yekpare vatan-millet yaratma arzu ve idealini reddeden, Türk toplumunu bir mozaik olarak gören düşüncelerin ürünleri dışarıdan gelen teklifler. Ayrıca Türkiye'nin içinde de Arap-İslam modeli hayranlar, var. Buna, içtenlikle inananlar var; onun doğruluk en sağlam yol olduğuna inananlar var veya siyasî-ticarî emeller ile şeriatı birleştirenler var ve Türkiye'ye hınç duyan ve bu hınçlarını her zaman ifade eden, bu İkinci Cumhuriyetçi takımı eski marksistler var; bunlar Batının işbirlikçisi halinde bize bu konularda, bizim Cumhuriyetimizin temel ideallerine aykırı telkinlerde bulunuyorlar.

Türkiye'nin; jeopolitik durumu zor, tarihî mirası zor. Baskılar tek kaynaktan gelmişçesine zaman zaman yoğunlaşıyor ve birden ortaya çıkıyor. Ama dediğim gibi, bizi yöneten hükümetler karar alma güçlerini kaybederler, hele hele bilgidен yoksun olurlarsa bu baskıların sonu gelmez; bugün basın açıklaması yaptı Devlet Bakanının biri, diyor ki; "Amerika Birleşik Devletleri yönetimi arzusuna rağmen Temsilciler Meclisine ermeni tasarısını geri aldırma'yı kabul ettiremedi." Amerika Birleşik Devletleri bizim karşıımızdaki tek muhataptır. Orada başkan vardır, yönetim vardır, senato vardır, yargı vardır, ama onun attığı her adım Amerika'nın adıdır. Bizim açıklama yapan hükümet sözcüsü bunun bile bilincinde değil, kelimelerin nereye vardığını bilmiyor. Bizim muhatabımız Amerika Birleşik Devletleridir.

Şimdi hükümetlerin zaafi ortaya çıktıkça, güçsüzlüğü ortaya çıktıkça, herkes Sevr'den başlayan dosyalarını raflarından indirip uygulamaya koyuyorlar, aynı Devlet Su İşlerinin raflarında duran yatırım projeleri gibi. Paraları oldukça onları indirirler, revize ederler projeleri güzel güzel yürütürler. Bunlarda da Sevrçilerin projeleri hazır, biz zayıf olduğumuz zaman projeler derhal çıkıyor, gerçek patronlar görünmüyor, hep taşeron görünenler. Son zamanlarda da uluslararası kuruluşlar bu taşeronluğu yapıyor, onların karışık mekanizmaları

içinde her sefer, her ay değişen birtakım adamlar hep aynı dosyadaki metinleri gelip basınımızda ve televizyonumuzda okuyorlar.

Tabii bizim ülkemizin bana göre sorunları şöyledir: Devletin sesini kaybetmesidir birinci sorun; Özal korsan olarak oğluna bir televizyon kurdu biliyorsunuz, sonra da aynı şekilde Bilkent Üniversitesi kuruldu, Anayasanın açık hükümlerine aykırı olarak ve sonra Anayasa değiştirilerek uyum sağlandı bu mevcut fiili duruma.

Selçuklu Sultanı, Osmanlı Beyliğini tanıırken Osmanlı Beyine üç şey göndermişti, bir sancak ile tuğ, ikincisi bir davul, üçüncüsü de para basma beratı.

Şimdi bu üç temel devlet düşüncesine bakalım ne haldeler diye; Avustralya'ya Olimpiyata gönderdiğimiz çocuk ay-yıldızlı mayoyu giymemek için savaş veriyor; çünkü burada onu Türk siyasi hayatında temsil edilen bir grup onu öyle yetiştirmiş. Düşünebiliyor musunuz, ben 1948 Olimpiyatlarını, biz heyecanla lise öğrencisi olarak radyolardan takip ederdik, o olimpiyata gelen; o sade, yürekli, güçlü Türk yurttaşları ne büyük heyecanla gelmişlerdi. Şimdi Türkiye'nin durumuna bakın, Olimpiyatlar Şampiyonu birisi "Allah birdir" diye parmak kaldırıyor, öbürü, şampiyonluk yolunda olan öbür güreşçimizde , ay-yıldızlı mayoyu giymiyor ve mindere çıkmıyor.

Davul nedir? Davul, Radyo televizyondur, devletin sesidir. Duyduğumuza göre bilenler söylüyorlar, İngiltere'de tahsis ve, İtalya'da ulusal yayın düzeyinde bir özelkanal var, onun dışındaki kanallar yine devletin görünmeyen kontrolünde.

Bizde, ulusal yayın yapabilen 10-12 kanal var. Bunlar kimlerin elinde? Kimlerin kontrolünde? Sözlü-yazılı basın, bir grup banka ve ortaklığının elinde. Bunlar ne yapabilir? Bir ekonomik grup önce kendi sermayesinin güvencesi, sonrada verimliliği ve kârlılığı için çalışır, bunlar da onu yapacaklardır veya dışarıyla ekonomik ilişkiye girerken herhalde TRT gibi davranmayacaklardır. Ekonomik ilişkilerin gerektirdiği yayınları yapacaktır, hatta bu yetmiyormuş gibi, "dünyada ilk defa CNN Türkiye'ye geldi, sevinin Türk yurttaşları." Diyebiliyorlar. Düşünebiliyor musunuz kimin sesi nerede ve televizyonda söyleniyor?

Birde yabancı ortaklıklar var; Türkiye'de şimdi bu küreselleşmenin sonucu olarak veya çeşitli sebeplerden bizim şirketlerimiz dışa açılıyorlar; işte büyük bakkallar, büyük sütçüler, büyük sucular, dışa açılıp bizim sütleri ve bakkaliye ürünlerini yabancı isimler altında raflarda yabancı şirketlerle birlikte pazarlıyorlar ve bunu büyük bir fazilet ve başarı olarak ileri sürüyorlar.

Ben “ASELSAN”ın mecmuasının son sayısını gördüm, orada; yabancı sermaye, yabancı teknoloji, kârlılık ve dış transfer hakkında çok ilginç yorumlar var, genç dostlarımla bu yazıları muhakkak okumasını rica ederim.

Türk toplumunun ve devletinin yapısal bir zaafı da israftır, yoksul Türkiye'nin kaynakları tüketilmektedir. Israf ve talan Devlet yönetimini kemirmektedir. Eskişehir yolundan ben her gün geçerim, büyük binalara bakın, özelleştirilmek istenilen, tekel için yaptırıldığı söylenen ikizkule 60 milyon dolarmış.

Din ve diyanet ihtiyacımızı, sağlayan Diyanet İşleri Başkanlığı Binası yapılıyor, Halk Bankası binası yapılıyor. Ben İtalya'da bir süre kaldığımda Halk Bankası Genel Müdürlüğünün önünden geçerdim; esnafa yahut bağımsız çalışanlara kredi veren teşekküllerin binaları bunun onda biri kadar değil. Bu dev binayı gördüğümüz zaman içinde kimler oturuyor, ne yapılıyor diye ilgililere sormak lâzım. Ama İtalya'da bütün günlük gazeteleri okuduğunuz zaman her gün bağımsız çalışanlar için yeni iş önerileri vardır; onlara dükkan tutarlar, alet-edavat verirler, işyeri kiralarını verirler, böyle bir sistem içinde banka bir enstitü ile beraber koordineli çalışır. Bizim dev yapının içine kimler girecek, ne yapacak merak ediyorum. Yani, bir taraftan özelleştirelim diye konuşuyorlar, öbür taraftan dev hizmet binaları yapılıyor.

Bakın, müfettişe lüks bina yapılması Türkiye'de, Sayıştay'ın binasını görün, üçüncü binasıdır Cumhuriyette Sayıştay'ın. Bitmeyen bir şekilde bina arzusu, sistemi geliştirmek, sistemi düzeltmek yerine akıl almaz ve de çirkinlikte bina yapılıyor. Eski meclisin üzerinde Millî Mimarî dönemine ait bir güzel yapı varmış resimlerden görüyoruz. Daha sonra bu güzel binayı yıkıp, karton kutuya benzeyen yeni Sayıştay binasını yaptılar. Şimdi de buradaki üstat meslektaşlarımız; yeni dev binayı, Tibet şehrindeki, resimlerde gördüğümüz Lassa'daki saray gibi beyaz dev binayı yaptılar.

Tabii bir ülke müfettişine yaptığı binalarla ilerlemez, Bu Bilkent çerçevesindeki, benim dostlarımla çok saydığım arkadaşlarımla da bulunduğu Rekabet Kurumu dahil Kamunun oturduğu mekânlara bakın yani, bunlar hep Türkiye'nin ekonomik düzeyinin üzerinde yerleşmelerdir.

Biz Washington'a davetli gitmiştik ve ev sahiplerine bize şu Pentagon denen yerin etrafını bir gezdirin” dedim, İnanın Türkiye'deki Millî Savunma'nın binalarını yan yana eklessek birkaç Pentagon çıkabilir. Bu bir anlayış meselesi, bu

bir davranış meselesi, Ordu bugün Türkiye'nin en saygın ve benimde hayranlıkla izlediğim bir kurumudur. Eğitim, ve insan düzeyi bakımından. Fakat bina konusunda biz gerçeği kaybetmişiz Türkiye'de.

Yolsuzluk konusunda şaşılacak şeyler duyuyoruz. Ben yorumsuz olarak gazeteden bir haberi aktaracağım. Efendim. Bir parti liderimiz diyor ki; "Nükleer santrallerle ilgili olarak üç firma çok hazırlık çalışması yaptı, o hazırlık çalışmalarına çok para harcadılar, her birine 30 milyon dolar tazmin edelim" bunlara diyor. Otuzar milyon dolar tazmin edelim, diyor. Ben böyle bir şeyi ilk defa duyuyorum ve anlayamadım, bana şaka gibi geldi.

Kamu yönetimini müthiş bozdular. O derece bozdular ki, size PTT hikayesi anlatayım. Hepinizi ilgilendirir kendinizi koruyun. PTT'ye binlerce dağıtıcı aldılar işçi statüsünde. Şimdi PTT sizin evinize bir adli tebligat yaparsa, o memurda hiçbir şeyden habersiz olmadığı halde bir-iki satır yazarsa "muhatapı Güven Dinçer'e tebligat yapıldı" diye. Bu resmî bir belgedir, vergiyle ilgili haklarınızı, bütün başvuru haklarınızı kaybedebilirsiniz. Önce yapılan yanlış tesbitin düşülen notun, yanlışlığını ve sahteliğini ispat edeceksiniz, ondan sonra resmî makamlarda öbür hakkınızı koruyacaksınız. Bunların hepsi Devlet Memuru statüsünde olmayan ve hiçbir şekilde de eğitime falan tabii olmayan memur sorumluluğu olmayan vasıfsızlar işçilerdir. Bunu Sinop'lu Bakan icat etti; felaket, olacak iş değil ve hakkı da yok ve benim, sizin hakkınızla oynuyorlar. Bu çok önemli bir konu ve kimse farkında bile değil. Tabii mektuplar şimdi gitmiyor, o zaman PTT bunu beceremediği için özel dağıtım tekelini ya kaldırdı, ya fiilen kendiliğinden kalktı bilmiyorum.

İsviçre'de tartışmalar oldu; paket dağıtmada "tekel sınırı, artırılsın mı?" diye İsviçre bunu görüşüyor, Türkiye'de dağıtım şirketleri teşekkül etti cayır cayır dağıtım yapıyor ve bizim resmî tebligatta, posta tebliğ yasal olarak özele yaptırılmıyor resmî tebligatlar işçi statüsünde hiçbir eğitimden geçmemiş, siyasetle doldurulmuş bir gruba yaptırılıyor.

Kuralsızlık tabii Türk toplumunda büyük bir hastalık halinde, bunları ısrarla söylüyorum, neden söylüyorum? Biz Paris Caddesinde otururken, bizim apartmanda yüksek memur bir hanım var, bana dedi ki, "ben bu balkonu kapatsam olur mu" dedi, bende "bizim imar düzenimize göre olmaz, neden olmaz, çünkü iç balkon değil bunlar yan komşu ve cadde mesafesine çıkan balkonlar siz bunu yapamazsınız" dedim. Baktım yaptı. "Ben yaptım" oldu, dedi. Olur efendim ne olacak Türkiye burası; yani herkes kendi kuralını kendisi koyabiliyor.

Kuralların uygulanmasındaki kargaşa yanında birde kural yetersizliği var Türkiye’de. Şimdi bakıyoruz; Sermaye Piyasası, Rekabet Kurulu, Telekomünikasyon Kurulu, Bankalar Denetleme Kurulu, partilerin ortak çörelendiği RTÜK diye bir kurul var, bunlar hepsi bağımsız kurullar, bağımsız idari otoriteler gayet güzel; çağdaş ve ekonomik gidişe de uygun yapılanmalar. Yalnız ben bunları iki yönden düşünüyorum uzun zamandır. Bu kurullar biraz Anglosakson modeli, bizim hukukumuz ise Kıta Avrupa’sına göre kurulmuş Hukuki dengeler ve bağlar, görünen-görünmeyen bağlar ona göre kurulmuş.

Şimdi Rekabet Kurulunu ele alalım. Rekabet Kurulu kendi önüne gelen bir olayda bir fiilin suç teşkil ettiğini gördü ne yapacak Rekabet Kurulu? İki satır yazı yazacak Ankara Adliyesine gönderecek. Savcılık uygun görürse ceza kovuşturması başlayacak. Türk hukukunun, hukukçusunun, ekonomi ve dünya ekonomisiyle ilgili hiçbir yapısal hazırlığı yoktur. Bunu açıklıkla söylüyorum bilesiniz bu işleri. Burada ne yapılması lâzım, bana göre son derece açık; bir zihinsel spekülasyon için söylüyorum, belki de buralarda aynı şeyler düşünülüyordur. Şimdi, sizin Rekabet Kurulu olarak yapacağınız müracaat ceza kararnamesi şeklinde olmalı, yani Memurin Muhakemat Heyetlerinin verdiği kararlar gibi savcının önüne gitmeli, sizin kararınız üzerine savcı otomatik dava açmalı. Bunu yapmazsanız bu kurumların etkisi zayıflar.

İkincisi, bu kurumların idari yargı denetimi ne olacak? Yani, küçük belediyeler gibi mi denetlenecek bu kurumlar? Şimdiki sisteme göre öyle. Bu kurumlar düzenleyici tasarruflarında, görevsel işlemleri sebebiyle bu kurumların sebep ve amaç yönlerinden idari işlemlerinin denetimleri yapılmamalıdır. İdari yargı denetimi yetki, şekil ve konu yönlerinden yapılmalıdır. Sebep ve amaç yönünden denetim yapılmamalı, bu yönlerden denetim yapıldığı zaman bu kurumların anlamı kalmaz. Ama bunu yaparken kurumları korumak ve sağlam kurmak lâzım, kurup da üçüncü gün RTÜK’ün haline çevirmemek lâzım. Bu hukuk kargaşalığı çok yerde sürüyor. Şimdi ombudsman ilgili bir şeyler söyleniyor, ne olacak bilmiyoruz.

Dil konusunda korkunç bir gelişme var, Çankaya’dan Ulus’a doğru giderseniz tabelalara ve vitrinlere bakınca; Türkiye acaba hangi ülke, bir sömürge mi sorusu akla geliyor, bu manzarayı 1970’de Pakistan’da görmüştüm, ışıklı tabelada “National Shoes Company” yazıyor, ama arap alfabesi ile yazmış, Türkiye ona döndü. Türkiye’nin her tarafında yabancı isimler, yabancı alışkanlıklar. Şimdi mesela bakın sizin de bulunduğunuz bu Bilkent çevresinde Ankara’daki bir grup insana değişik bir kültür ortamı yaratılmak isteniyor, bizim Cumhuriyet idealimiz: Bütün vatandaşımızı yekpare bir vatan millet felsefesi

içinde bütün imkânlardan, olanaklardan yararlandırmaktır ve kültürel bir bütünlük yaratmaktır.

Eğitimdeki fırsat eşitliği yok edilmiştir, bu tabii Türkiye'yi gelecekte çok olumsuz etkileyecektir. Türkiye'de bütün unvanlar Türkiye'nin her yerinde değişik düzeydeki yüksek öğretim kurumları tarafından dağıtılmaktadır. 22 tane hukuk fakültesi olmuş. Şimdi biz kendi bulunduğumuz, mezun olduğumuz fakülteyi 75 yıllık eleştirirken, şimdilerde "hukukçu yetiştirmek kimlerin elinde kaldı" hiç umurunda değil . Bu gerçek.

Ben İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bir konuşma yaptım, sonra Ankara Barosu Dergisinde yayınlandı. Dedim ki, ulusal hukukçuluk sınavı getirelim, doktorların uzmanlık sınavı gibi, bunu mühendislere de uygulayalım. Herkes diplomasını alsın evine assın övünsün, ama kanun himayesindeki meslekleri, yani kanuni yetki kullanarak mesleği icra edenler; doktorlar, hakimler, avukatlar, mühendisler, noterler, bunların hepsi ulusal sınavdan geçtikten sonra bu meslekleri icra edebilsinler. Kimsenin umurunda değil. Yani, yeni bir sistem kabul edebilirsiniz, çeşitli düzeylerde üniversitelerden herkes mezun olur, ama o mesleği icra edebilmek ve hakkı alabilmek için bir elemenden, bir sınavdan geçer. Bizim Türkiye'de birinci bölüm yapıyor, ikincisi kalıyor; işte bu büyük kurulların, bağımsız Kurulların yapısında olduğu gibi.

Bir de bürokrasideki tahribat üzerinde duracaktım, onu da hepimiz biliyorsunuz. Toplumunu idare eden güçler hakkında birtakım yorumlar yapmak isterim; ekonomik gücün yanında bürokrasi, siyaset, basın ve ordu çok etkin güçler. Şimdi bunlara bir bakalım durumları nedir ?

Bürokrasiyi biliyorsunuz. Bürokrasinin idare kanadı siyaset tarafından bitirilip tüketilmiştir. Siyasetin kendisi ise zaten zavallı ve taşralıdır, rant taksimi içinde olan atanmış bir kadrodur, onlar bize atanmışlar diyorlar. Ama, en büyük atama orada oluyor. Önemli olan bürokrasinin yargı kanadı diyelim. Nazik bir kelime bulmak için araştırdım, şöyle bir ifade tarzını düzenledim: Yargı entelektüel yetişme ve organizasyon yönünden bitiktir, başka ne diyeyim yani. Türkiye'nin düzeltilmesinde de misyon sahibi olamaz. Üniversiteyi de biliyorsunuz çok sulandırdılar.

Orduya baktığım zaman ordu çok enteresan. Geçenlerde duydum siyasiler ile askerinin mukayesesini şöyle yapıyorlarmış: Bir tarafta pişpirik ve tavla oynayanlar, öbür tarafta satranç ve briç oynayanlar. Bu tabii çok acı bir mukayese, ama gerçek.

Şimdi orduda insan tipine baktığımız zaman yetişme düzeyi bakımından şöyle bir ılımlı bir dalgalanma gösteriyor: Orduda verilen belirli rütbelere ve görevler ılımlı bir denge ve düzey ifade ediyor ve ılımlı bir düzey çizgisi var aralarında. Ama sivil yönetime baktığımız zaman çok büyük kırıklar görüyoruz, bir bakıyoruz ki “Türkiye’de böyle insan mı var”, diye bir yönetici veyahut sivil görevli için övünüyorsunuz. Ne kadar iyi yetişmiş genç falan derken birtakım insanlar görüyorsunuz o da yerin dibinde, aynı statü içinde.

Tabii bu moral ve entelektüel nitelik mukayesesi siyasetin idare kanadını, ordu karşısında çok etkisiz ve ezik hale getiriyor, tabii bu toplumumuz için acı bir şey.

Konumuzla ilgili olarak yazılı basın ve Radyo–Televizyonun üzerinde önemle durmak gerekiyor .

Halkımız dünyayı ve ülkeyi tam olarak izleme şansına sahip değil Egebank olayında ilk günlerde basından olayı anlama imkanı olamamıştır. Basındaki karar ve yönlendirme merkezleri bir süre ne yönde haber vereceklerini belirleyememişler ve kararsız kalmışlardır. Çok zaman iki-üç gazeteyi birlikte okuyarak ancak birşeyler anlayabiliyorsunuz. Basında habere çok köşe yazısı var. Ülkemiz basınında (mahalli basın hariç) 500-600 köşe yazarının olduğu söyleniyor. Köşe yazarların satır aralarından bir kısım haberleri öğrenir gibi oluyoruz. TRT haber bültenleri Bakanları övmekten haber vermeye vakit bulamıyor. TV iletişim yalakağı hastalığına tutulmuş.

Türk halkının ülke ve dünya gerçeklerinden uzak tutulması acı bir olay. Yazılı basında haberler, belirli ekonomik karar merkezlerinin gizli sansürüne ve yönlendirmesine tâbi tutuluyor.

Geleceğimizi düzenlerken en önemli konu hür bir basına sahip olabilmektir. Basının iç ve dış ekonomik güçlerini emrinden uzak tutulmasıdır.

Türkiye kendi yönetimini temel olan idari bürokrasi ve idare ile yargı bürokrasisi ve yargıyı süratle düzeltmek ve geliştirmek mecburiyetindedir.

Bugün temel devlet sorunlarının başında “devletin işlerliği” gelmektedir. Devlet kapısında işi olan bir yurttaş genelde karşısında karar veremeyen bir devlet bulmaktadır. Ayrıca devletle işi olan bir yurttaş çeşitli türde kötü muamele ile

karşı karşıya kalmaktadır. Vergi yatırmaya gelen yurttışa saçma-sapan bahanelerle güçlük çıkarılıyor.

Yargı problemlerle doludur. Öncelikle yargı, kendi iç yönetiminde haksızlık ve iltimasla doludur. Ehliyet ve liyakat sistemi adeta terkedilmiştir. Büyük Őehir ağır eleştirilere muhataptır. Yargı hizmetini yürütenler vatandaşa karşı ilgisiz ve duyarsızdırlar.

Genelde olumsuz bir tablo çizdik. Bu olumsuzluklar içinde çözüm ne olabilir? İçimizdeki ve hele hele Türkiye çevresindeki ve dışındaki olumsuz koşulların değiştirilmesi kolay değil. İşte bu şartlar içinde kendi gerçek durumumuzu bilerek geleceğe dönük kendi çözümlerimizi aramalıyız.

Daha demokratik yapıya kavuşmak daha güçlü ve donanımlı bir hukuk devleti olmak ve insan hakları konusundaki olumsuzlukları gidermek hepimizin özlemidir. Bütün bu konularda yeni düzenlemeler yaparken geleceğe doğru kararlar alırken dikkatli, tedbirli, ağır ağır ve sağlam adımlarla ilerlemeliyiz.

Alınacak tedbirler, yapılacak yeni düzenlemeler halkımızın önünde tartışılmalıdır. Bütün bu yeni düzenlemeler Cumhuriyetimizin üzerinde kurulduğu temel stnlarla oynayarak ve Cumhuriyetimizin temel değerlerini birbirine bağlayan çiviler yerinden oynatılarak yapılmamalıdır.

Bize göre bu değerler şunlardır:

- Ulusal sınırlar,
- Ulusal devlet kavramı,
- Ulusal kültür,
- Türkiye'nin bağımsız karar verme yapısı,

Türkiye'nin geleceği bu temel değerlerden taviz verilmeyerek planlanmalıdır. Bu planlama çok not düzeyde bir yönlendirme anlayışına dayanır, yoksa ekonomik anlamda bir yönlendirme değerildir. Bütün dünya kendisi ve evre hakkında ayrıntılı inceleme ve araştırmalar yapıyor. Kendini geleceğe hazırlıyor ve yönlendiriyor. Her lke çapına ve büyüklüğüne göre çevreyi ve dünyayı etkilemeye çalışıyor; yönlendirmeye çalışıyor; planlıyor.

Siz kendi geleceğinizi kendi ellerinizle düzenlemez ve planlamazsanız ve gelecek hakkında tavrınızı kararlı bir biçimde ortaya koyamazsanız başkaları bunu yapmaya kalkışır. Sizin adınıza kararlar alır.

Hür, bağımsız, kendi hakkındaki kararları kendi veren, sağlıklı, eğitilmiş serveti ve geliri adil bir biçimde dağıtılan dengeli ve adil bir toplum olmak için araştırma ve planlama yapacağız. Bütün bunları kendimiz ve yalnız kendimiz yapacağız.

Herşeyi kendi halkımız önünde tartışsak çözeceğiz. Bütün hayati kuralları halkımız verecektir. Geleceğimizle ilgili kararlar halkımızdan kaçırılarak veriliyor. Alınacak ve halktan kaçırılarak alınan kararlar ve verilen gizli tavizleri bilmiyoruz. Veya çok uzun seneler sonra öğreniyoruz.

Halkın haberi olmadan halkın egemenlik haklarını, Türkiye'nin egemenlik haklarını kısıtlama, bağımsızlığımızdan sınırlarımızdan, bütünlüğümüzden, özgürlüğümüzden ve karar verme serbestisinden vazgeçmemiz anlamındadır.

Bu nedenlerle ne derece “bizden” oldukları bilinmeyen “sunucular” a bakarak dışarıdan geldiği anlaşılan yapısal değişiklik önerilerini ve çabalarını şüpheyle karşılıyorum. Bu önerilerin hepsini “İçinde Sevrin Askerlerini taşıyan Truva Atı” gibi görüyorum.